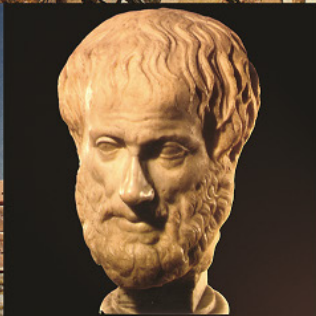
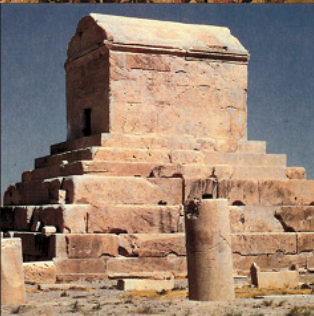

idea

ARRIAN

İskender'in Seferleri

Büyük İskender
İÖ 356 - 323

ARRIAN
İSKENDER'İN SEFERLERİ

ARRIAN

*İskender'in
Seferleri*

Çeviren
Meriç Mete

İdea • İstanbul

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/109 34425 Karaköy, Beyoğlu — İstanbul
www.ideayayınevi.com

Bu çeviri için © MERİÇ METE 2005

İskendender'in Seferleri

Bu çeviri The Loeb Classical Library yayımı ve
Aubrey de Sélincourt çevirisi temel alınarak yapılmıştır.

Tüm hakları saklıdır.

Bu yayımın hiçbir bölümü

*İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın
yeniden üretilemez.*

Baskı: Umut Matbaacılık

Fatih Cad. Yüksek Sok. No 11, Merter — İstanbul

Printed in Türkiye

ISBN 975-397-095-1

e-kitap ISBN 978-975-397-173-7

Kitap Bir

ANABASİS

- Kitap Bir — 7
Kitap İki — 44
Kitap Üç — 74
Kitap Dört — 107
Kitap Beş — 141
Kitap Altı — 170
Kitap Yedi — 200

ARKASÖZ 233

- ARRİAN'IN YAŞAMI
ARRİAN'IN İSKENDER'İN SEFERLERİ İÇİN GEREKÇELERİ
ANABASİS'İN METNİ
ARRİAN'IN İSKENDER ÜZERİNE KAYNAKLARI
ARRİAN'IN İNCELİKLERİ
ARRİAN GÖZ YUMUYOR MU
İSKENDERİYESLER
MAKEDONYALILAR
YOLDAŞLAR
İSKENDER'İN ORDUSU
PİYADE
SÜVARİ
SEFERİN ZAMANDİZİNİ

EKLER

- KÜÇÜK BİR SÖZLÜK — 247
ÖZEL ADLAR İÇİN KISA BİR SÖZLÜK — 249
HARİTALAR — 254
DİZİN — 257

ÖNSÖZ

PTOLEMİ'NİN VE ARİSTOBULUS'un¹ kendi tarihlerinde Filip'in oğlu İskender üzerine aynı şeyleri anlattıkları yerde, bunların doğruluğu varsayımı üzerine ilerledim. Ama olgularının ayrıldığı yerde, hem daha güvenilir hem de daha ilginç olduğunu düşündüğüm noktaları seçtim. Gerçekte, İskender'in yaşamı üzerine daha başka anlatılar da vardır. Aslında, hakkında birbiri ile böylesine çelişen bu kadar çok yazarın bulunabileceği bir başka tarihsel karakter daha yoktur. Bununla birlikte, Ptolemy ve Aristobulus'un bu konu üzerine en güvenilir yazarlar olduklarını inanıyorum, çünkü Aristobulus İskender'in seferlerine katıldı, ve Ptolemy ise bu üstünlüğü paylaşmanın yanısıra kendisi bir Kral idi, ve bir Kral için yalan söylemek başka herhangi birinden daha utanırdıdır. Dahası, bu insanlar yazarken İskender ölmüştü. Bu nedenle ikisinin de üzerinde hiçbir baskı yoktu, ve olguların çarpıtılmasından bir kazançları olamazdı. İskender üzerine başka yazarların kimi anlatılarında kendi içlerinde ilginç olduklarını ve bütünüyle güvenilmez olmadıklarını düşündüğüm bölümleri çalışmama kattım, ama yalnızca İskender hakkında anlatılan masallar olarak. Eğer daha şimdiden başka pekçok tarihçi bu alanda yazmışken niçin benim de aynı şey yapmayı istediğimi merak edenler olursa, kendilerinden ilkin öncellerimin çalışmalarını ve arkadan benimkini okuduktan sonra yargıda bulunmalarını isteyeceğim.

1. Söylendiğine göre, Makedonyalı Filip'in ölümü Atina'da Pythodelos'un arkhonluğu zamanına düşer.² Yerine o sıralar yirmi yaşlarında

¹Notlarda Loeb editörlerinin ve Sélincourt'un yorumlarına yer verildi. — Yunanca metinde: "Lagos'un oğlu Ptolemy (Πτολεμαῖος ὁ Λάγος) ve Aristobulus'un oğlu Aristobulus (Ἀριστοβούλος ὁ Ἀριστοβούλου)." İskender'in (Ἀλέξανδρος) seferlerinde önemli bir yeri olan dostu Ptolemy daha sonra İskender'in ölümü üzerine Mısır valisi oldu, ve 304'de krallık sanımı alarak İS 30'da Kleopatra'nın ölümüne dek sürecek olan Ptolemyler hanedanını kurdu. Aristobulus da İskender'e seferinde eşlik etti.

²Filip (Φίλιππος)336 yazında bıçaklanarak öldürüldü. Katil Pausanias adında genç bir soylu idi. Filip'in yakınlarda evlendiği kızın babası olan Attalaos yıllar önce Pausanias'a

olan oğlu İskender geçti.¹ Anlatıldığına göre İskender tahta çıkınca Peloponez'e giderek orada ülkenin o bölgesinde yaşayan tüm Yunanlıları topladı ve onlardan İran'a karşı yapacağı seferin daha önce Filip'e verdikleri komutanlığını istedi. Bu isteği reddeden biricik halk geleneklerinin kendilerine yabancı bir komutan altında hizmet etmeyi yasakladığını bildiren Spartalılar oldu: Başkalarına önderlik etme hakkı onlara düşerdi. Atina'da da belli sorunlar ile karşılaşıldı, ama İskender'in yaklaşması üzerine direniş hemen çözüldü ve ona kendisinden önce babası Filip'e verilenlerden daha da büyük onurlar verildi.² Sorunun çözülmesi üzerine İskender Makedonya'ya (Μακεδονία) döndü ve Asya seferi için hazırlıklara başladı.

Ertesi bahar Triballia ve İlyria halklarının sorun çıkarmak üzere olduklarını haber alarak Trakya üzerine yürüdü. Bu iki halkın toprakları Makedonya ile sınırdış olduğu için, ve sefer onu ülkeden çok uzaklara götürüleceği için, onları ilkin iyice sindirmeden arkada bırakmayı uygun bulmadı. Amfipolis'ten başladı ve Filippi ve Orbelus Dağını solunda bırakarak özgür Trakyalıları³ olarak bilinen halkın topraklarına girdi. Sonra Nestus nehrini geçerek söylendiğine göre on gün içinde Haemus Dağına ulaştı. Dar bir geçitten sonra dağın iki yanda yükselmeye başladığı bu bölgede silahlı yerlilerin⁴ ve özgür Trakyalıların oluşturduğu büyük bir güç ile karşılaştı. Bunlar ordunun yürüyüş hattı üzerindeki bir yüksekliği tutmuşlardı ve ilerleyişini durdurmak için kararlı idiler. Bir miktar araba toplamış ve bunları bir tür savunma duvarı olarak önlerine almışlardı; ama Makedonya falanksı tepenin en dik yerini tırmanırken onları ezmek için üzerlerine gönderme gibi daha öte bir amaçları da vardı. Falanks ne denli yakın düzende ise, aşağıya inişe geçen arabaların vuruşunun etkisinin o denli yüksek olacağını umuyorlardı.

İskender şimdi tepeyi en az kayıp ile nasıl geçeceğini düşünmek zorunda kaldı, çünkü çevreden dolaşan başka bir yol olmadı için risk göze alınmalı idi. Arabalar tepeden aşağıya gelmeye başlayınca, çevrelerinde yeterince boşluk bulan hoplitlerin düzenlerini bozmaları

ağır bir hakarete bulunmuştu. Pausanias'ın Filip'in Attalaos'a karşı gerekeni yapmamış olmasına içerlediği anlatılır. O sıralar Filip'ten uzaklaşan İskender'in ve annesi Olympias'ın işe karışmış olduklarından kuşkulandı; ama ileri sürülen komplot ile ilgili olarak Lynkestisli İskender'in kardeşleri idam edildi (bkz. aşağıda s. 38 ve daha sonra kral İskender Pers Kralını Pausanias'a rüşvet verdiği için övünmekle suçladı (bkz. aşağıda s. 60). Ayrıntılar için bkz. Diodorus 16.93-4. Aristoteles, *Politika* 1311b2.

¹Plutark (*İskender* 3.5) İskender'in doğum tarihini yaklaşık 20 Temmuz 356 olarak verir.

²Filip ölmeden önce, 337'de, Sparta dışında bütün Yunan anakarasını ve birçok ada kentini Korint Ligi olarak bilinen bir anlaşma ile bir tür 'ortak barış' altında birleştirmişti. İskender aynı önderlik konumunu özellikle Thesally Ligi'nin ve Sparta ve Atina'nın imparatorluk eğilimlerinden usanmış olan ve buna karşı korunma gereksinimi duyan bağımsız kent devletlerinin desteğini ararak sağlama bağladı.

³Filip'in ilhak ettiği ve kıyı yakınında bulunan Trakya kentleri dışında kalan kentler.

⁴Elyazmasında bir bozulma; 'tecimciler' sözcüğü anlamsız görünüyor; gene de silahlı bir kervan olarak çözülebilir; ya da 'silahlı yerliler' ya da buna benzer birşey olmalıdır.

ve sağa ve sola ayrılarak arabaları aralarından geçmeye bırakmaları buyruğunu verdi. Buna karşı, dar yerlerde yakalananlar olanaklı en yakın düzende toplanacak, adamlar kalkanları bedenlerinin üzerinde biraraya kitlenmiş yerde yatarak tepeden inmekte olan ağır arabaların bu yolla onlara hiçbir zarar vermeden üzerlerinden sekip gitmelerini sağlayacaklardı. Olaylar İskender'in beklediği gibi gelişti. Yerleri olanlar aralarında bir açıklık oluşturdular, ve geri kalanlar arabaların kitlenmiş kalkanlar üzerinden onlara bir zarar vermeksizin aşmasını sağladılar. Hiç adam yitirilmedi. En ciddi kaygıyı yaratan şey arabalar idi; böylece, etkisiz oldukları anlaşılınca, Makedonya askerleri kendilerini topladılar ve haykırarak saldırıya geçtiler. İskender okçularını sağ kanattan falanksın asıl gövdesinin önünde daha uygun bir konuma geçirdi ve onlara Trakyalıların saldırısı nereden gelirse gelsin onu bir ok yağmuru ile karşılamaları komutunu verdi. Kendisi kişisel Muhafızlarının (*agema*), daha başka Muhafız bölüklerinin (*hypaspistler*) ve Agrianların başına geçerek sola doğru ilerledi. O arda okçular Trakya saldırısını durdurdu ve falanks yakın düzende ilerleyerek silahı ve donatımı yetersiz düşmanı yerinden sökmeye hiçbir güçlük çekmedi. Aslında bunlar daha sol kanatta İskender'in komutasındaki askerler ile karşı karşıya gelmeden silahlarını atarak dağıldılar ve dağın yanından aşağılara doğru kaçtılar. 1.500 kadarı öldürüldü. Ancak birkaçı sağ ele geçirildi, çünkü çok çevik idiler ve bölgeyi düşmanın eline düşmeyecek kadar iyi biliyorlardı. Ama savaşan erkeklerin yanısıra gelmiş olan kadınların tümü, çocuklar ve yanlarındaki tüm yük ve gereç ele geçirildi.

2. İskender yağmayı geriye kıyıda ki kentlere gönderdi ve Lysania ve Filotas'a¹ bunlarla ilgilenmeleri buyruğunu verdi. Kendisi tepeyi aşarak Haemus dağ sırası boyunca Triballialılara doğru ilerledi ve bu yolda Tuna'dan² üç günlük yürüyüş uzaklığında olan Lyginos ırmağına vardı. İskender'in yürüyüşünü önceden öğrenen Triballia Kralı Syrmos gereken önlemleri alarak kadınları ve çocukları nehirde Çam Ağacı ya da *Peuke* adı verilen bir adaya sığınmaları buyruğu ile Tuna'ya gönderdi. Triballialılara komşu olan Trakyalılar da İskender'in yaklaşmasından bir süre önce bu adaya sığınmışlardı, ve şimdi Syrmos'un kendisi ve adamları da onlara katıldı. Ama Triballialıların çoğu hiç beklemeden İskender'in önceki gün arkasında bıraktığı nehre doğru kaçtı.

Triballialıların ne yaptığını öğrenir öğrenmez, İskender onlara saldırmak üzere geri döndü, kendi adımlarını yeniden izledi, ve onları kamp kurmuş buldu. Uyurken yakalanmalarına karşın, nehir kıyısındaki ağaçlıkta savaşa hazırlandılar. Falanksını derin düzene geçiren İskender onlara doğru ilerledi ve okçulara ve sapanlılara önden hızla ilerleyerek

¹Parmeniön'n oğlu Yoldaş süvarisi komutanı Filotas değil. Ondan aşağıda söz edilir.

²İster [¹Ιστρος].

silahlarını düşmanın üzerine boşaltmaları buyruğunu verdi. Bununla düşmanı ağaçlığın onlara sağladığı sığınaktan çıkararak açık alana çekmeyi umuyordu. Yerliler ok ve taşların etkisini duyar duymaz, hafif silahlı Makedonya okçuları ile çarpışmak üzere ileri atıldılar. Bunun üzerine onları savunma konumundan çıkarmayı başaran İskender geri kalan askerlerinden oldukça ileride olan Filotas'a yukarı Makedonya süvarisini alarak düşmanın şimdi en ileride bulunan sağ kanadına saldırması buyruğunu verdi. Aynı zamanda Herakleides ve Sopolis'e Bottiaea ve Amfipolis süvarisi ile düşmanın soluna doğru ilerlemelerini bildirdi. Süvarisinin geri kalanı önde olmak üzere, piyade falanksını düşmanın merkezine gönderdi.

Triballialılar savaş uzakta yer aldığı sürece dayanmayı sürdürdüler. Ama bir kez yakın düzende ilerleyen Makedonya falanksının ağırlığı üzerlerine çökünce ve süvari şimdi üzerlerine atış yapmak yerine tüm alanda atları ile onları amansız bir saldırı altında aşağıya sürmeye başlayınca, dağıldılar ve ağaçlıktan ırmağa doğru kaçmaya başladılar. İçlerinden üç bini öldürüldü. Bunlardan yalnızca birkaçı sağ ele geçirildi, çünkü ırmağın kıyısında orman sıkı ve gecenin bastırması Makedonyalıların işlerini bitirmelerini engelledi. Ptolemy'ye göre Makedonya kayıpları on bir süvari ve kırk kadar piyade idi.

3. Çarpışmadan üç gün sonra İskender Tuna'ya ulaştı. Bu nehir Avrupa'nın en büyük nehridir. Başka her nehirden daha büyük bir toprak parçasının sularını toplar ve birçok savaşçı kabileye karşı bir sınır işlevini görür. Bunların çoğu Kelt soyundandır — aslında nehrin kaynağı Kelt bölgesindedir —, ve bu halkların en uzakta olanları Kuadoslar ve Markomanlar olarak bilinir. Sonra, doğuya akarak nehir Sauromata soyunun bir dalı olan İazygelerin, kendilerine 'ölümsüzler' diyen Getaların, Sauromataların kendilerinin ve son olarak İskitlerin topraklarından geçer ve orada yolunun sonuna ulaşarak beş ağzından Kara Deniz'e boşalır.¹ Nehirde İskender savaş gemilerini onu bekler buldu: Byzantium'dan Kara Deniz'i geçerek gelmişlerdi.² Onlara hoplitleri ve okçuları bindirdi ve Triballialıların ve Trakyalıların sığınmak için

¹Markomanlar ve Kuadoslar (*Marcomanni ve Quadi*) İskender'in değil, ama Arrian'ın zamanında önemli idiler. Bunlar Germenler idi; Getalar ise Romalıların Daciiallar olarak bildikleri Trakyalılardır; Herodotus (9.94) bunların ölümlerinin yok olmadığına, ama Salmoxis'e katıldığına inandıklarını anlatır. Keltler (Galliler) orta Avrupa'ya yaşıyordu ve Yunanlıların o sıralar dünyanın batı ucunda yaşadığını düşündükleri bu halkın etnik kökenleri ya da dilleri hakkında bir bilgileri yoktu; sözcük onlar için Germenleri de kapsamak üzere genel olarak kuzeyli barbarları anlatıyordu (Anadolu'da Galatya adını oraya yerleşen Keltlerden alır). Arrian İS ikinci yüzyılda Roma İmparatorluğuna kendi hizmeti sırasında tanık olduğu bölgenin halklarını betimler. Bunlar Tuna'nın kuzey kıyıları boyunca yaşayan kabilelerdir. İskit adı da ayrımsız olarak tüm kuzeyli göçebeleri anlatmak için kullanılırdı.

²İskender yalnızca bir cezalandırma seferi düşünmemiş, ama Tuna'yı kuzey cephesi olarak belirlemeyi tasarlamıştı.

kaçtıkları adaya doğru yelken açarak karaya çıkma girişiminde bulundu. Ama koşullar ondan yana değildi. Gemileri kıyıya yanaşmaya çalıştıkları her yerde kabilelerden gelen direniş ile karşılaştı. Bunlar sayıca az ve güçleri zayıf idi. Ama adanın kıyısı çoğunlukla yanaşamayacak denli sığ, ve dar boğazlarda karayı sıyrarak geçen akıntı başa çıkılamayacak denli zorlu idi.

Bu nedenle İskender gemilerini geri çekti ve bunun yerine Tuna'yı geçerek karşı tarafta yaşayan Getalara saldırmaya karar verdi. Bunun bir nedeni bunların 4.000 kadar süvari ve 10.000'den fazla piyadeden oluşan büyük bir kuvvetinin şimdiden nehrin kıyısında toplandıklarının ve açıkça bir geçme girişimine karşı direnmeye hazırlandıklarını görmesi idi. Bir ikinci neden Tuna'nın ötesine gitmek için bir özlem¹ duyması idi. Kendisi donanmaya katılarak, çadırların deri örtülerinin samanlar ile doldurulması ve bulunabilen tüm teknelerin toplanması buyruğunu verdi. Çevrede tek ağaç gövdesinden yapılmış bu teknelerden çok sayıda vardı, çünkü nehir kıyısında yaşayan yerli halk tarafından balıkçılık için, zaman zaman kendi aralarındaki nehir seferleri için, ve sık sık da hırsızlık için kullanılıyorlardı. Bunlardan bulunabildiği kadarı toplandı ve bu yolda taşınması olanaklı sayıda asker nehrin karşı kıyısına geçirildi. İskender ile birlikte geçenlerin sayısı yaklaşık 1.500 süvari ve 4.000 piyade idi.

4. Geçiş gece yapıldı ve çıkarma onları nehrin kıyısına yaklaştıkça daha çok gizleyen yüksek bir ekin tarlasının bulunduğu yerde yer aldı. Şafaktan hemen önce, İskender adamlarını tarlanın içine götürdü, piyadenin mızrakları yere koştur ve yürüyüş hattına eğik tutarak ve böylece geçtiği yolda ekini basturarak ekilmemiş alana dek ilerlemesi buyruğunu verdi. Falanks ekinin içinden ilerledikçe, süvari arkadan gelmeyi sürdürdü. Ama ekili alandan çıkar çıkmaz, İskender'in kendisi süvarinin başına geçerek onları sağ kanada aldı ve Nikanor'a falanks ile geniş bir cephe ve yakın düzen içinde ilerleme komutunu verdi.

Daha ilk süvari saldırısı bile Getalar için fazla ağır geldi. Nehirlerden en büyüğünün, Tuna'nın geçilmesinin İskender tarafından bir gecede tek bir köprü bile kurulmadan böylesine kolay başarılması onlarda büyük bir şaşkınlık yaratmıştı. Buna ek olarak, süvari saldırısının şiddeti ve sert bir kütle gibi üzerlerine gelen falanksın korkutucu görünüşü vardı. Geriye dönerek ilkin nehirde beş altı kilometre kadar uzakta olan kentlerine sığındılar. Ama İskender'in bir pusudan ya da kuşatmadan kaçınmak için nehir kıyısı boyunca hızla ilerlettiği falanksını ve önlerindeki süvariye görür görmez, savunması zayıf olan kentlerini terk

¹Bu Arrian'ın *πρόθος/pothos* sözcüğünü ilk kullandığıdır. 'Özlem' anlamına gelen sözcüğü Arrian ve başka İskender tarihçileri bilinmeyene ulaşma ve gizemli olanı araştırma isteğini anlatmak için kullanırlar. Nearkhos bu 'tanrısal özlem'i "her zaman yeni ve olağanüstü birşey yapma isteği (*epithymia*)" olarak tanımlar.

ettiler. Yanlarına atlarının taşıyabileceği kadar kadın ve çocuk alarak, nehirden olabildiği kadar uzağa, hiç kimsenin yaşamadığı topraklara doğru kaçmayı sürdürdüler. İskender Getaların arkada bıraktığı değerli herşey ile birlikte kenti aldı. Meleager ve Filip'e bu yağmayı kampa taşıma buyruğunu verdi ve sonra kendisi kenti yerle bir etti. İskender Tuna'nın kıyısında Sakınıcı Zeus'a ve Herakles'e,¹ ve geçişe izin verdiği için Nehrin kendisine adaklar sundu. Aynı gün bütün kuvvetlerini sağ ve sağlam geriye kampa götürdü.

Bu noktada İskender Triballialıların Kralı Syrmos'tan ve Tuna boyunca daha başka bağımsız kabilelerden elçiler tarafından ziyaret edildi. Ayrıca İyonya Körfezi'ne² yerleşmiş olan Keltler de temsilciler gönderdiler. Keltler uzun boylu idiler ve kendilerini beğenmiş bir havaları vardı. Ama tümü de İskender'in dostluğu için duydukları isteği dile getirdi, ve karşılıklı sözler verilip alındı. İskender Kelt elçilere bu dünyada en çok korktukları ölümlü şeyin ne olduğunu sordu. Adının gücünün ülkelerine dek, aslında daha da ötelere ulaştığını, ve başka herşeyden çok onun kendisinden korktukları yanıtını alacağını umuyordu. Ama düşüncüklüğüne uğradı. Çünkü İskender'den çok uzakta ve girilmesi güç bir ülkede yaşayan ve İskender'in seferinin başka bir yere yöneldiğini görebilen Keltler, en büyük korkularının göğün başlarına yıkılması olduğunu, ve İskender'e hayran olmalarına karşın, onu ziyaretlerinin güdüsünün korku ya da çıkar olmadığını belirttiler. İskender onlarla bir dostluk antlaşması yaptı, ve yalnızca yanındakilere "Bu Keltler kendilerini fazla büyük görüyorlar" diye mırıldanarak onları ülkelerine gönderdi.³

5. Daha sonra Agrianların ve Paionialıların topraklarına doğru ilerledi. Orada kendisine Bardylis'in oğlu Kleitos'un başkaldırdığını, Taulantialıların prensi Glaukias'ın ona katıldığını, ve dahası, Autariatların yürüyüşü sırasında üzerine saldıracaklarını bildiren bir haber ulaştı.⁴ Bu nedenlerle İskender gecikmeden yola çıkmaya karar verdi.

Agriania kralı Langaros daha Filip'in sağlığında bile İskender için saygısını gizlememişti, kişisel olarak karşısına bir elçi sıfatı ile çıkmıştı, ve şimdi elindeki en iyi ve en donatımlı muhafızları ile ona eşlik ediyordu. İskender'in Autariatların kim olduklarını ve güçlerinin ne olduğunu bilmeyi istediğini işitince, ona onlar için kaygılanmamasını söyledi, çünkü ülkenin o bölgesindeki en az savaşçı kabile onlarınki idi. Topraklarını

¹Makedon kralları kendilerinin onun soyundan geldiklerine inanırlardı.

²Adriatik Denizi.

³Yaklaşık 50 yıl sonra Keltler Makedonya ve Yunanistan'ı istila ettiler.

⁴Bardylis 358'de Filip tarafından kesin bir yenilgiye uğrayan İlyria kralı olabilir (Diodorus 14.4). Filip 349'da Kleitos'a boyun eğdirmişti. Taulantialılar (Arnavutluk'ta Tiran yakınlarında yaşamış olabilir) ve Autariatlar (yukarı Nerestsya ya da Naron üzerinde) İlyria kabileleri idiler.

kendisi istila ederek onları oyalamayı önerdi ve İskender'in onayı ile bunu gerçekten yerine getirerek onlara ağır kayıplar verdi. Bu hizmetlerinden ötürü Langaros İskender'den büyük onurlar ve Makedonya sarayında en yüksek armağanlar olarak büyük şeyleri kazandı. İskender eğer Langaros onu Pella'da ziyaret ederse, onu kız kardeşi Kina ile evlendireceğine söz verdi.¹ Ama Langaros ülkesine geri döndükten sonra hastalandı ve öldü.

İskender Erigon nehri boyunca ilerleyerek Pelium'a ulaştı. Kent Kleitos tarafından işgal edilmiş ve bölgede savunması en güçlü olanı idi.² Oraya ulaştığında duvara saldırısını ertesi gün yapma amacı ile Eordaikos nehrinin yakınlarında kamp kurdu. Kleitos'un kuvvetleri kenti kuşatan tepeleri tutmuştu. Bunlar sık ağaçlı yüksek tepeler idi ve kente karşı eyleme geçecek Makedonyalılara karşı her yandan saldırıda bulunma olanağını sağlıyorlardı. Taulantiaların kralı Glaukias henüz ortalarda görünmüyordu, ama İskender hiç zaman yitirmedi. Kente doğru ilerlemeye başlaması üzerine düşman üç oğlan, üç kız ve üç kara koç kurban ettikten sonra Makedonyalılar ile yakın dövüş için ilerledi. Ama Makedonyalılar atış uzaklığına gelir gelmez, güçlü olmalarına karşın savundukları konumu terk ettiler. Kurbanlarının bedenleri düştükleri yerde yatar bulundu.

İskender o gün onları kentlerinin içine kapattı ve çevrelerini kuşatma amacı ile duvarların yakınında kamp kurdu. Ama ertesi gün Glaukias büyük bir kuvvet ile görününce İskender elindeki kuvvetler ile kenti alma düşüncesinden vaz geçti. Kuvvetleri görelî olarak küçüktü, çok sayıda usta savaşçı duvarların içerisine sığmıştı, ve eğer duvara karşı bir saldırıda bulunacak olursa, içeridekilerden daha da fazlası Glaukias'ın komutası altında üzerine atılacaktı. Bunun üzerine yanına koruma olarak gerektiği kadar atlı adam vererek, Filotas'ı yük hayvanları ile yiyecek bulmaya gönderdi. Filotas'ın bu hareketini kaçırmayan Glaukias askerlerini saldırıya geçirdi ve Filotas ve adamlarının hayvanlar için yiyecek toplayacakları ovayı çevreleyen tepeleri aldı. İskender'e eğer karanlığa yakalanırlarsa hem süvarilerin hem de yük hayvanlarının tehlikeye düşeceği bildirilince, hemen Agriyanlardan, okçulardan, Muhafızlardan ve 400 kişilik bir süvari bölüğünden oluşan bir kuvvet ile onları kurtarmak için kendisi yola çıktı. Geriye kalan askerlerini kentün yakınında bıraktı, çünkü bütün kuvvetini çekecek olsaydı, kentteki düşman dışarı çıkararak Glaukias'a katılabilirdi. Ama Glaukias İskender'in gelişini görür görmez tepelerdeki konumunu terk etti, ve Filotas'ın kuvvetleri güvenlik içinde kampa geri döndü.

¹Filip'in Audata adındaki bir İlyriyalı kadından doğan kızı; daha önce İskender'in kuzeni Amyntas ile evli idi. Trakyalıların bir Paeonia dalı olan Agriyanlar İskender'in Asya seferi için önemli bir kuvvet sağladılar.

²Erigon (Cerne Reka) şimdi Tzerna olarak bilinen Axios'un (Vardar) bir dalı idi. Pelium Lykhnitis Gölü'nün kuzeyinde bir Makedonya sınır kenti idi.

Gene de Glaukias ve Kleitos komutasındaki kuvvetler İskender'i içinden çıkılması güç bir durumda yakalamış göründüler. Çok sayıda hoplite ek olarak, hem de mızrak ve sapanlar ile silahlanmış daha başka askerleri ile, tepeleri tutma üstünlüğü onlarda idi. Ve şimdilik kent içerisine sıkıştırılmış olanlar ise İskender'in adamları geri çekilirken saldıracak gibi görünüyordular. Geri çekilirken geçilmesi gereken alan bir yanında ırmağın, öte yanında sarp uçurumları ile yüksek bir tepenin bulunduğu dar bir ağaçlık geçit idi. Buradan ordusunu dörtlü sıralarda bile geçirmesi neredeyse olanaksız görünüyordu.

6. Bu durumda İskender falanksını 120 sıralık bir derinlikte düzenledi ve her iki kanada hiç gürültü çıkarmamalarını ve buyruklara akıllıca uymalarını bildirerek 200 süvari yerleştirdi. Hoplitlere ilkin mızraklarını dik tutma ve daha sonra komut duyulur duyulmaz onları saldırı için indirme ve yine komut verilir verilmez bir sağa bir sola sallamaları buyruğunu verdi. Bundan sonra kendisi falanksı ustaca yönlendirmeye başladı, onu bir sağa bir sola döndürerek bir süre bu tarzda ilerledi. Daha şimdiden bu manevraların ustalık ve disiplini karşısında şaşkına dönen düşman İskender'in askerlerinin yaklaşmasını beklemeden ilk tepeleri terk etti. Sonra İskender adamlarına savaş çığlıkları atarak mızraklarını kalkanları üzerine vurmaları buyruğunu verdi. Çıkan gürültü Taulantialılar için çok fazla idi ve apar topar geriye kente çekildiler.

İskender birkaç düşman askerinin henüz yürüyüş hattı üzerindeki bir tepeyi tuttuğunu görünce özel Muhafızlarına ve Yoldaşlara kalkanlarını alarak ata binme ve tepeye saldırma komutunu verdi. Eğer tepeye ulaştıklarında orayı elinde tutan düşman yerinde kalmayı başaracak olursa, içlerinden yarısı attan inecek ve süvari ile karışarak yerden savaşıyordu. Ama düşman İskender'in saldırısını görünce tepeyi terk etti ve her iki yandaki dağlara doğru kaçtı. Böylece İskender Yoldaşları ile tepeyi ele geçirdikten sonra, Agrianlara ve okçulara — yaklaşık 2.000 adamlık bir kuvvet — haber gönderdi. Muhafızlara nehri geçme ve Makedonya falanks taburlarına onları izleme buyruğu verildi. Karşı yakaya ulaştıktan sonra sola doğru açılacaklar, ve böylece falanks geçişini tamamlar tamamlamaz sağlam bir cephe olarak görünecekti. Kendisi ileride bir tepenin üzerinde idi ve oradan düşmanın hareketlerini gözliyordu. Makedonyalı kuvvetlerin nehri geçtiğini gören yerliler İskender'in çekilmekte olan askerlerinin gerisini oluşturan adamlarına saldırma niyeti ile yüksek alandan aşağıya yöneldiler. Yeterince yaklaştıklarında, İskender'in kendisi yanındaki askerler ile saldırıya geçti, ve nehri geçerek saldırıya gelen falanks savaş çığlığını yükseltti. Bu birleşik saldırı altında düşman dağılıp kaçtı. Bunun üzerine İskender Agrianlara ve okçulara ikili sıra içinde nehir yönünde ilerlemeleri komutunu verdi. Kendisi nehri ilk geçen oldu, ama düşmanın en arkadaki sıraları fazla zorladığını görünce, nehir kıyısına atış düzeneklerini kurdurarak

onlardan en uzak erimde her tür atışa başlamalarını istedi. Daha şimdiden nehrin ortalarına ulaşmış olan okçulara da akıntının içinden atış yapmaları buyruğu verildi. Glaukias'ın adamları atış erimine girmeyi göze alamayınca, Makedonyalılar çekilirken tek bir adam bile yitirmeden güvenlik içinde karşı kıyıya geçtiler.

Bundan üç gün sonra İskender Kleitos'un ve Glaukias'ın askerlerinin yeterli önlemler alınmaksızın açıkta kamp kurdukları haberini aldı. Hiçbir düzenli nöbetçi yerleştirilmemişti ve korunmaları için önlerinde kazıklı bir siper ya da hendek de yoktu. Dahası, hatları gereksiz ölçüde uzundu. İskender belki de kendisinin panik içinde geri çekildiği sanısına bağlı olan bu dikkatsizlikten hemen yararlandı. Karanlığın örtüsü altında Muhafızları, Agrianları, okçuları ve Perdikkas'ın ve Koenos'un taburunu¹ nehirden geriye geçirdi ve ordunun geri kalanına onları izleme buyruğunu verdi. Ama saldırının tam zamanı idi ve bu nedenle bütün kuvvetin toplanmasını beklemeden Agrianları ve okçuları eyleme geçirdi. Düşmana en zayıf noktasında en güçlü vuruşu yapacak bir düzen ile dar bir cephe üzerinde beklenmedik bir saldırdı bulundu. Kimilerini yataklarında öldürdüler ve kaçmaya çalışanları kolayca yakaladılar. Birçoğu hemen orada, ama daha da çoğu panik ve düzensizlik içinde kaçmaya çalışırken yakalanıp öldürüldü. Büyük bir sayı da sağ ele geçirildi. İskender'in adamları Taulantialıları kovalamayı dağlara dek sürdürdüler; kaçmayı başaranlar bunu silahlarını yitirme pahasına yaptı. İlk kente sığınan Kleitos daha sonra yeri ateşe verdi ve Taulantialılar arasında Glaukias'a sığındı.

7. Bu arada Thebes'te olaylar geliyordu. Hükümeti devirmeyi tasarlayan belli kişiler Thebesli sürgünlerden bir bölümüne geri dönmeleri çağrısında bulunmuş, ve bu kişiler gece sırasında gizlice kente girerek Kadmeia'yı koruyan kuvvete ait olan ve dışarıdan gelebilecek hiçbir tehlikeneden kuşkulanan Amyntas ve Timolaus'u yakalayıp öldürmüştü.² Daha sonra Mecliste ortaya çıkarak ve 'özgürlük' ve 'özerklik'³ gibi eski büyük sözcükler ile oynayarak, Thebeslileri İskender'e karşı ayaklanmaya kışkırttılar, onlara en sonunda Makedon boyunduruğunun ağırlığından kurtulma zamanının geldiğini söylediler. İskender'in İlyria'da öldüğünü ileri sürerek Thebeslilerin onayını daha kolay kazandılar. Söylenti o sıralar oldukça yaygın idi, çünkü İskender çoktandır ortalarda

¹Daha sonra her biri bir tabur yönetecektir. Arrian hiç kuşkusuz çoğul kullanmalı idi.

²Thebes'in kalesi olan Kadmeia'da İÖ 338'den bu yana bir Makedonya garnizonu bulunuyordu. Timolaus Makedonya'nın önder partizanlarından biri idi; Amyntas belki de Anemoitas olarak okunmalıdır; Demosthenes her ikisini de Thebesli hainler olarak görüyordu.

³ve 'özerklik' sözcükleri elyazmasında bulunmuyor, ama 'kent bağımsızlığı'nı vurgulayan 'özerklik' sözcüğü burada gerekli; 'konuşma özgürlüğü' anlatımı da önerilmiştir (Loeb çevirisi). 'Özgürlük ve özerklik' sık sık birliktelik kullanılırdı ve Yunan devletleri Korint Ligi Belgesinde bu hakları açıkça güvence altına alıyordu.

görünmüyordu ve kendisinden hiçbir haber gelmemişti.¹ Böylece işin gerçeğini bilmedikleri için, böyle durumlarda sık sık olduğu gibi, en çok istedikleri şeyi tahmin ettiler.

Thebes'teki bu olayların haberi İskender'i oldukça kaygılandırdı. Geçmişte uzun bir süre boyunca Atina'dan kuşkuları olmuş, ama şimdi böyle bir girişim Thebes'ten gelmişti. Bunu ciddiye almadan yapamazdı, çünkü tehlike açıkça hoşnutsuzluk ruhunun daha şimdiden Makedonya denetimine sessizce içerleyen Spartalılara ve Peloponez'deki başka kentlere ve giderek hiçbir biçimde güvenilmeyecek olan Aetolialılara bile yayılabilecek olması idi. Bu nedenle eyleme geçmeye karar verdi ve Eordaea ve Elimiotis yoluyla ve Stymfaea ve Paravaea dağ silsileleri boyunca ilerleyerek yedi günde Thessaly'de (Θεσσαλία) Pellina'ya vardı. Altı gün sonra Boeotia'ya girdi, ve Kapıları geçtiği haberi bütün kuvveti Onkhestos'a gelinceye dek Thebes'e ulaşmadı.² O zaman bile ayaklanmanın örgütleyicileri İskender'in öldüğünde direktmeyi sürdürerek, Makedonya'dan Antipater komutasında bir ordunun geldiğini duyurdular. İskender'in kendisinin komuta ettiğini gördüklerini bildirenleri bile öfke ile yalanladılar. Eğer bu komutan herşeye karşın İskender ise, bu Aeropos'un oğlu olan bir başka İskender idi.

İskender Onkhestos'tan ayrılarak ertesi gün Thebes'e ulaştı. İolau duvarlarının önünde durdu ve orada Thebeslilere belki de kötü kararlarını değiştirirler ve onunla anlaşma yaparlar diye durumu bir kez daha düşünmeleri için zaman tanımak üzere bekledi. Ama hiçbirşey düşüncelerinden bir anlaşmaya varma ya da bir adım geri çekilme kararından daha uzak değildi. Tersine, süvarileri ve büyükçe bir hafif piyade kuvveti ile kentten hızlı bir saldırıda bulundular ve Makedonya ordusunun öncü kuvvetleri üzerine uzaktan yayılım ateşi açarak birkaç Makedonyalıyı öldürmeyi bile başardılar. İskender onları durdurmak için hafif piyade ve okçu birliklerinden küçük partiler gönderdi. Bunlar kampa yaklaşmakta olan Thebeslileri kolayca durdurdu. Ertesi gün İskender bütün kuvveti ile Eleutheræ ve Attika'ya açılan geçitlere geldi. Ama o zaman bile kentin duvarlarına karşı bir saldırıdan kaçındı, ve Kadmeia'yı savunan Makedonya garnizonuna destek sağlamak için kaleye yakın bir konumda kamp kurdu. Thebesliler Kadmeia'yı çifte kazıklı bir duvar ile çevrelemişlerdi ve sıkı bir gözetim altında tutuyorlardı. Bu yolla kuşatma altındaki garnizona dışarıdan bir yardımın ulaşmasını engelledikleri gibi, garnizondan dışarıya düşman ile savaşan Thebeslilere karşı bir saldırı olanağını da ortadan kaldırmışlardı. Bununla birlikte, İskender kalenin yanındaki kampında beklemeyi sürdürdü.

¹Demosthenes'in Atina'da İskender'in savaşta öldüğünü ve kendisinin aynı savaşta yaralandığını ileri süren askeri gösterdiği söylenir.

²Onkhestos Thebes'in 9 km kadar kuzey-batısındadır. Pelium'dan Onkhestos'a uzaklık 400 km'den az değildir. 'Kapılar' ile Arrian Thermopilæ geçidini demek ister.

Thebeslilerin dostluğunu kazanmayı umuyor, onlara karşı eyleme geçmeyi istemiyordu.¹

Bu koşullar altında, kentlerinin çıkarını yüreklerinin en derininde tutan herkes İskender'e yaklaşmaya ve başkaldırdan ötürü ondan genel bir af elde etmeye çalıştı. Ama sürgünler ve onların geriye çağrılmalarından sorumlu olan parti, özellikle ilçelerinden kimileri Boeotia Konfederasyonunun subayları oldukları için, İskender'den yumuşak bir davranış beklemiyorlardı. Bu nedenle halkı savaşa kıskırtmada diretiler. Ama İskender beklemeyi sürdürdü ve saldırmadı.

8. Öte yandan, Lagos'un oğlu Ptolemy'nin anlattıklarına göre, taburu ile kamp muhafızlığı görevindeki subay olarak düşmanın siper kazıklarına yakın bir yerde konumlanmış olan Perdikkas İskender'in savaş komutunu beklemeden kendi başına saldırıya geçti.² Kazıktan duvarı parçalayarak Thebesli ileri birliklerin üzerine atıldı. Arkasında onu izleyen Andromenes oğlu Amyntas, Perdikkas'ın³ siperleri yardığını görür görmez aynı tugayın bir bölümünü oluşturan kendi taburu ile harekete geçti. İskender onların kopmasını ve Thebeslilerin ellerine düşmesini önlemek için genel bir ilerleme buyruğu vererek okçularını ve Agrianları siperdeki gedikten içeri gönderdi, ama kişisel Muhafızlarını (*agema*) ve Muhafızların (*hypaspistler*) geri kalanını dışarıda tutmayı sürdürdü.

Perdikkas ikinci siperi yarmayı denerken yaralandı ve kampa geri taşındı. Ama yarası ciddi idi ve yaşamı güç kurtarıldı. Onunla birlikte içeri dalmış olan adamları, İskender'in okçularının da katılması ile, Thebeslileri Herakleum'dan aşağı inen alçak yolda kısırdılar ve tapınağa doğru geri çekilmek zorunda bıraktılar. Ama bir süre sonra Thebesliler savaş haykırışları ile kendilerini kovalayanların üzerine döndüler; geri çekilme sırası şimdi Makedonyalılarda idi. Okçulardan yetmiş kadarı komutanları Giritli Eurybotas ile birlikte öldürüldü ve geriye kalanlar İskender'in kişisel Muhafızlarının ve Muhafızların geri kalanının korumasına sığınmaya çalıştılar.

Bu noktada İskender kendi adamlarının kaçmaya başladığını ve Thebeslilerin kendi düzenlerini bozarak onları kovalamaya geçtiklerini görünce, onlara savaş düzeninde bir falanks saldırısı ile yanıt verdi. Düşman kentin kapılarından içeri sürüldü. Geri çekilişleri bir panigé

¹İskender'in Thebes önünde gecikmesi Diodorus ve Plutark tarafından da doğrulanır. Plutark (*İskender* 11.7) İskender'in anti-Makedon önderler olan Foenix ve Prothytes'in teslim edilmesini istediğini, teslim olanları bağışlamaya söz verdiğini, ama hakaret dolu bir karşılık aldığı anlatır.

²Diodorus'a göre (17.12.3) Perdikkas saldırıya İskender'in komutu üzerine başladı.

³Perdikkas İskender'in yanında zamanla önemli bir kimlik kazandı ve İskender'in ölümü üzerine Yunanistan ve Makedonya dışında imparatorluğun asıl egemeni oldu. Onun 321'deki düşüşünde önemli bir rolü olan Ptolemy Thebes'in yerle bir edilmesindeki sorumluluğu İskender'den düşmanın bu düşüncesiz eylemi üzerine kaydırmaya çalışmış olabilir.

dönüştü, öyle bir panik ki gerçekten de içeri sürülürken arkalarından kapıları zamanında kapamayı başaramadılar. Sonuç Makedonya ordusunun onlara en yakın adamlarının genel kargaşada kaçanlar ile birlikte kalenin içine girmesi oldu. Duvarlar askerlerin ileri konumlara koşmak zorunda olmasından savunmasız kalmıştı. Kadmeia garnizonu ile birleşen bir bölük Makedonyalı Amfeum¹ yoluyla asıl kente ulaşırken, daha önceki çekilme sırasında içeri giren adamların denetimine geçen duvarların önündeki askerler hep birlikte yukarıya tırmandılar ve duvarı geçerek agoraya ulaştılar.

Thebes silahlı kuvvetleri Amfeum önünde kısa bir süre sert bir direniş gösterdi ise de, başlarında alanın her yerinde savaşan İskender'in kendisinin bulunduğu Makedonyalıların her yandan gelen saldırısı karşısında çözüldü. Thebes süvarisi sokaklarda kendine yol açarak açık kırlara doğru kaçarken, piyade kendini kurtarmaya çalıştı. Daha sonra, savaşın sıcağında, Makedonyalılardan çok Fokisliler, Platacalılar ve başka Boeotia kentlerinden gelenler hiçbir ayırım gözetmeksizin bundan böyle hiçbir direniş göstermeyen Thebeslileri bile kılıçtan geçirdiler. Kimileri evlere girerek içeride oturanları ya da dövüşme girişiminde bulunanları parçaladı. Tapınak altalarına sarılanları, giderek kadın ve çocukları bile bağışlamadılar.²

9. Eylemin şiddeti, düşen kentin büyüklüğü ve önemi, belki de başka herşeyin üstünde olayın hem yenenler hem de yenilenler için hiç beklenmedik bir yolda gelişimi — tüm bunlar Yunan kanından insanların uğradığı bu yok olsun dehşetini Yunanistan'ın geri kalanı için en az onu yaşayanlar için olduğu kadar etkili kıldı. Sicilya seferi [iÖ 413], yalnızca ölümlerin sayısı ile ölçüldüğünde, Atina için benzer bir yıkım olmuştu. Ama anımsanmalıdır ki ülkenin uzağında yer almıştı. Yok olan ordu yerli bir ordu değil, ama çoğunlukla bağlaşıklık devletlerin askerlerinden oluşan bir ordu idi. Atina'nın kendisine dokunulmamıştı ve kent daha sonra Perslere ve Sparta Konfederasyonuna karşı yıllarca dayanabilmişti. Tüm bu nedenlerle, Sicilya'daki yenilgisi Atina'ya aynı ezici yıkım duygusunu, ya da Yunanistan'ın geri kalanına benzer bir dehşet duygusunu getirmemişti.³ Yine, Aegospotami'deki yenilgi [iÖ 405] denizde idi, ve Atina o yenilginin sonucunda Uzun Duvarlarının yok edilmesinde, deniz kuvvetlerinin büyük bölümünün teslim oluşunda ve imparatorluğunun yitirilmesinde küçük düşürülmüş olsa da [iÖ 335],

¹Kadmeia'dan kuzeye doğru uzanan bir tepe.

²6.000'in üzerinde Thebesli öldürüldü ve 30.000'den fazlası tutsak alındı. Tutsakların satışı 440 Talent kazandırdı (Diodorus 17.14; Plutark, *İskender* 11.12).

³Sicilya seferinde (415-13) Atina'nı yitirdikleri tam olarak hesaplanamaz, çünkü 200'ün üzerindeki triremde bulunan 40.000 kadar askerin kaçının Atinalı olduğunu bilmiyoruz. Ama en azından 4.000 Atinalı süvari, hoplit ve hafif-silahlı yitirildi. Persler savaşa 412'de katıldı ve Atina 404 baharına kadar dayandı. Sicilya savaşı için bkz. Plutark *Alkibiades* 17vs.

her zamanki hükümet biçimini koruyabilmiş ve kısa bir sürede önceki kuvvetini yeniden kazanmıştı [iÖ 393]. Gerçekten de, Uzun Duvarlar yeniden yapıldı, deniz-gücü yeniden kazanıldı, ve daha sonra durumu edimsel olarak tersine çevirmeyi ve bir zamanlar öylesine yenilmez olan ve onu yok etmenin öylesine yakınına gelmiş olan Sparta'nın kendisini tehlikeden kurtarmayı başarabildi.¹ Spartalıların kendileri Leuktra ve Mantinea'daki yenilgilerden [iÖ 371-362] sonra, yitirdiklerinin büyüklüğü tarafından olmaktan çok yıkımın beklenmedik bir zamanda gelmiş olmasından sarsıldılar. Boeotialılar ve Arkadialılar Epaminondas'ın önderliğinde Sparta'ya saldırdıkları zaman [iÖ 370/69], Spartalılarda ve bağlaşıklarında terör yaratan şey tehlikenin ölçüsünden çok böyle bir görünüşün tuhaflığı idi.² Yine, Plataea'nın ele geçirilişi büyük bir yıkım olarak görülemez [iÖ 427]. Çünkü kent küçük bir kent idi, ve halkının çoğu sığınmak için daha şimdiden Atina'ya kaçtığı için, kent düşmanın eline geçtiğinde yitirilen insan sayısı az oldu. Son olarak, Melos ve Skione'nin ele geçirilişi [iÖ 416, 421] önemli olmaktan uzaktı. Bunlar yalnızca küçük ada toplulukları idiler ve yok edilimleri bütün Yunanistan'a büyük bir şok yaşatmaktan çok onları yok edenlere utanç getirmişti.³

Thebes için ise, tersine, durum böyle olmadı. Ayaklanmadaki düşüncesizlik ve acelecilik, başkaldırıya götüren olayların hızla gelişmesi, kentin düşüşündeki çabukluk ve kolaylık, eski hesapların ödetilmesi için aynı soydan insanların öylesine dehşet verici ve öylesine kaçınılmaz kıyımı, Yunanistan'da güç ve askeri saygınlığı ile önde gelen bir kentin tam köleleştirilmesi bütünüyle doğal olarak Tanrının gazabına bağlandı. İnsanlar Thebes'in en sonunda ihaneti için cezalandırıldığını duydusadılar: Pers savaşında Yunanistan'ı arkadan vurmasının, ateşkes sırasında Plataea'yı ele geçirerek nüfusunu acımasızca köleleştirmesinin, ona değil ama Sparta'ya teslim olan insanlar üzerinde uyguladığı ve yalnızca kendisinin sorumlu olduğu kitle kıyımının, birleşik Yunanistan ordularının Pers istilacıları püskürttüğü Plataea kırlarının yakılıp yıkılmasının, ve son olarak Sparta Konfederasyonu tarafından ortaya sürülen ve Atina halkının köleliğe satılmasını isteyen bir önergeden

¹Aegospotami yenilgisi (Ağustos 405) Atina'nın teslim olmasını kaçınılmaz kıldı. Teslim olmanın koşulları "Uzun Duvarların ve Pire savunmalarının yıkılması, 12 tekne dışında filonun teslim edilmesi, imparatorluğun boşaltılması, sürgünlerin geri çağırılması, ve tüm dış politika sorunlarında Sparta'ya boyun eğme" idi (Hammond, *History of Greece*, 418). Atina'nın deniz-gücünü yeniden kazanılmasının Sparta filosunu yendiği 394 Ağustosunda başladığı söylenebilir. Uzun Duvarların yeniden yapımı bundan kısa bir süre önce başladı ve 391 sıralarında tamamlandı. Her ikisi de büyük ölçüde Pers desteklerine bağlı idi.

²Thebes önderliğinde Boeotia Ligası Sparta'yı 371'de Leuktra'da ve 369'da Mantinea'da yenilgiye uğrattı. Sparta'nın istilası 369'da yer aldı (Xenofon, *Yunanistan'ın Tarihi*, sırasıyla 6.4.4-15; 7.5.18-27; ve 7.1.15-22).

³Her üç kasaba da Peloponez Savaşı sırasında uzun kuşatmalardan sonra teslim olmak zorunda kaldı. Plataea Sparta'ya 427'de, Melos ve Skione Atina'ya sırasıyla 415 ve 421'de teslim oldu. Her bir durumda yetişkin erkekler öldürüldü ve kadınlar ve çocuklar köleleştirildi.

yana oy kullanırken Atina'ya karşı gösterdiği ölümcül düşmanlığın — tüm bunların cezasını ödemişti.¹ Şimdi herkes yıkımın gökten gelen birçok uyarı işareti tarafından öncelendiğini bildiriyordu. Yaklaşmakta olan yıkımı önceden gösteren bu işaretler o zamanlar gözardı edilmişti; ama şimdi anımsanıyorlardı ve yıkımın gelişinin ön habercileri oldukları olay tarafından açıkça doğrulanmıştı.

İskender Thebes'in son yazısına karar verme işini eylemde yer alan bağlaşıklık kuvvetlere bıraktı. Bunlar Kadmeia'ya asker yerleştirmeye, ama kentin kendisini yerle bir etmeye karar verdiler.² Kentin dinsel kuruluşlar tarafından kutsanan yerler dışında tüm toprakları bağlaşıklar arasında bölüşülecekti. Kadınlar, çocuklar ve sağ kalan tüm erkekler köleliğe satılacaktı; rahipler ve rahibeler ve ya İskender ya da Filip ile kişisel bağları ya da Makedonya ile resmi bağlantıları olanlar bu kuralın dışında kalacaktı. Derler ki, İskender'in Pindar için saygısı onu şairin evini ve soyundan sağ kalan herkesi bağışlamaya götürdü. Bunlara ek olarak, bağlaşıklar Orkhomenos ve Plataea'yı yeniden kurmaya ve güçlendirmeye karar verdiler.³

10. Thebes'in yenilgisi başka Yunanlılara bildirildikten sonra, ayaklanmaya yardım edebilmek için yola çıkmış olan Arkadialılar onları bu işe kışkırtan yurttaşlarını ölüme mahkum ettiler. Elealılar salt İskender ile araları iyi olduğu için politik sürgünlerine af çıkardılar. Aetolialıların değişik kabilelerinin tümü de ayaklanmayı yalnızca Thebes'ten gelen haberler nedeniyle destekledikleri zemininde bağışlanmak için temsilciler gönderdiler. Savaştan kaçan Thebesli sığınmacıların Atina'ya ulaştıkları sırada Büyük Gizemler kutlanıyordu;⁴ haberlerin şoku Atinalıları törenleri kısa keserek hemen tüm taşınabilir mülklerini çevre

¹431 Martında bir Thebes kuvveti Plataea'yı ele geçirmiş, ama kenti boşaltmak zorunda kalmıştı. 479'da Yunanlılar Mardonius'un komutası altında Persleri Plataea yakınlarında yenmiş ve Yunanistan'dan çekilmeye zorlamışlardı. Thebes Pers kampı olarak kullanılmış ve bir Thebes birliği Perslerin yanında savaşmıştı. Peloponez Savaşının sonunda Thebesli Erianthus Atina'nın yok edilmesini ve yurttaşlarının öldürülmesini ya da köleleştirilmesini isteyen bir önerge verdi. Sparta onurlu bir tutumla önergeye direndi.

²Kararı bağlaşıklarına bırakmada hiç kuşkusuz biçimsel olarak haklı olmasına karşın, moral sorumluluk İskender'e düşüyordu (bkz. Diodorus 14.4). Başkaldırı Ortak Barışın çığnenmesi anlamına geliyordu ve İskender'in (*Hegemon* olarak) Liga askerlerini çağırması gerekecekti, gerçi bunları yalnızca Thebes'in komşuları — yalnızca Plataealılar, Fokisililer, Thespiyalılar ve Orkhomenuslulardan söz edilir — gönderebilecek olsalar da. Ama İskender Thebes'in büyük düşmanları olarak onunla görülecek sayısız hesapları olan o devletlerin hükümlerinin ne olacağını anlamada güçlüğe düşmesi olanaksız idi. Hiç kuşkusuz Thebes'in yazgısının baş kaldırmayı düşünebilecek başka her devlete dehşet verici bir uyarı olmasını istiyordu.

³Khaeroneia'dan sonra Filip Thebes'in sırasıyla 373'te (ikinci kez) ve 364'te yok ettiği Plataea ve Orkhomenos'u yeniden kurmayı önermiş, ama görünürde henüz hiçbir şey yapılmamıştı.

⁴Demeter'in Büyük Gizemleri Eleusis'te Eylül/Ekime karşılık düşmek üzere Attik ay Boedromion'un 15'inci ve 23'üncü günleri arasında kutlanırdı.